

Anglo-Saxon İngiltere’inde Kullanılan “Folkland” Kavramı Üzerine Bir Tartışma

Sultan GÜRSOY¹

Özet

Anglo-Sakson İngiltere’inde kesin cevabı olmayan konulardan biri de toprak kullanım hakkının süresidir. Bu döneme ait yazılı belgeler az ya da yetersiz olduğu için kiralanan toprakların ne kadar süreliğine kiralandığı ya da bu sürecin nasıl işlediğine dair elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Toprak mülkiyeti ve kullanım süreleriyle ilgili en çok tartışma folkland kavramı üzerinde yoğunlaşmıştır. Dokuzuncu ve onuncu yüzyıllarda Anglo-Sakson belgelerinde bookland adı verilen imtiyazlı toprakların kayıtları bulunmaktadır. Bu dönem ayrıca Katolik kilisesinin, İngiltere’de güçlendiği dönemdir. Bookland adındaki imtiyazlı topraklar ise kiliseye ve din adamlarına yapılan bağışlardı. Kral tarafından verilen toprakların yazılı bir belgede kayıt altına alındığı bu belgeye de bookland adı verildiği düşünülmektedir. Anglo-Sakson örf ve âdet hukukunda olmayan bu yazılı sözleşme kilise tarafından hazırlanmaktaydı. Buna karşılık aynı dönemde ortaya çıkan folkland kavramıyla ilgili ilk görüş bookland kavramının zıttı olduğu yani halkın toprağı, imtiyazsız toprak anlamına geldiğidir. Ancak daha sonra halkın toprağı anlamına gelmediğine, aile toprağı anlamına geldiğiyle ilgili başka bir görüş daha ortaya çıktı. Folkland kavramı Anglo-Sakson döneminde sadece üç belgede geçmektedir. Çalışmamızda folklandin aslında “family land” yani aile toprağı anlamına geldiği tarihsel belgeler ışığında ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Folkland, Bookland, Anglo-Sakson, Toprak, İmtiyaz

A Discussion on the Concept of Folkland In Anglo-Saxon England

Abstract

One of the ambiguous questions in the history of the Anglo-Saxon England is the duration of the right of the land use. Since the surviving documents for the period are limited, there is no certain information for how long the lands were rented and how this process occurred. The discussion about the ownership of the land and the duration of its use is focussed on the concept of ‘folkland’. There are documents in the Anglo-Saxon history about certain privileged lands called the ‘bookland’ in the ninth and tenth centuries. This period also saw the rising of the Catholic Church in England. These privileged lands were bestowed to the church and the clergy. There is also another hypothesis which claims that those lands were bestowed by the king with a document and the name of this document was called the ‘bookland’. This written contract was prepared by the Church but was not available in the Anglo-Saxon common law. On the other hand, the first view about the concept of the folkland, which emerged at about the same time, was that it was the opposite of the bookland. This led to the conclusion that folkland was a non-privileged land. Later another view suggested that it was not the people’s land but the family land. The concept of the folkland appears only in three documents in the Anglo-Saxon era. This study suggests that the concept of folkland actually is the family land.

Key Words: Folkland, Bookland, Anglo-Saxon, Land, Charter.

Giriş

Tüm Anglo-Sakson belgelerinde yalnızca üç kez geçen bir sözcük, kapsamlı İngiliz tarihi teorilerinin ana tartışma konusu haline geldi. Bu belgelerden biri Wessex kralı Yaşlı

¹ Doktora Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, E-posta: griyagmur_14@hotmail.com. ORCID: 0000-0002-7689-0121

Edward'ın (899-924) bir kanununda geçmektedir² (Thorpe 2012: 161). Spelman, bu pasajı “*folkland*, ortak yani örf ve âdet hukuku tarafından sahip olunan, yazılı mülkiyeti olmayan toprak” şeklinde yorumlamıştır. 1830’da John Allen başka bir görüş ortaya attı. “*Folkland*, halkın veya insanların toprağıydı”, “topluluğun malıydı”. Latince “*ager publicus*” ile önerilen analogi, Kemble ve 1893’e kadar Anglo-Sakson toprak kullanım haklarını ele alan hemen hemen herkes tarafından çok az tartışmayla ele alın (Pollock ve Maitland 1898: 67-68). Bununla birlikte zamanla Allen’ın teorisini geliştirmede güçlükler meydana geldi ve tarihçiler birbiri ardına ayrıntılara daha fazla girdikçe bu zorlukların arttığı görüldü. Özellikle Yaşlı Edward zamanında hatırı sayılır miktarda olması gereken bookland olmayan topraklara sahip olan özgür adamların sayısını açıklamak zordu.

Folkland, *bookland* ile karşılaştırıldığında, *bookland* yazılı bir belge altında tutulduğu için *folkland*’in yazılı belge olmadan tutulduğu sonucuna kolayca varılabilmektedir. Böylece Allen ve onun görüşüne katılan tarihçiler, ikisinden hangisinin “feodal”, hangisinin “*allodial*” olduğu konusunu tartışabilirlerdi. Biz bu çalışmamızda Allen’ın “*folkland*’in, *ager publicus* yani halkın toprağı” olduğunu öne sürdüğü teorisi üzerinde duracağız. Allen’ın bu teorisi, Johannis M. Kemble (1849: 280), Henry Hallam (1848: 264), William Stubbs (1896: 81), Edward Augustus Freeman (1867: 90), John Richard Green (1878: 34), Benjamin Thorpe (2012: 161), Charles Isaac Elton (1867: 219), H. Carot Lodge (1876: 57), Frederick Pollock (1883: 20), John Earle (1888: 11), Reinhold Schmid (1858: Folc-land), Konrad Maurer (1853: 102), Rudolph Gneist (1889: 3), George Waitz (1878: 239), Rudolph Sohm (1911: 31), Heinrich Brunner (1892: 184), Richard Scröder (1922: 205) and Kovalevsky (1888) gibi önde gelen tarihçilerin onayını aldığı için genel kabul görmüş doktrin olarak bahsetmemiz, yanlış olmaz.

Folkland ve Allen’ın Teorisinin Gelişimi

Allen teorisini inşa etmek için kullandığı maddeler şunlardı (1849: 135-159): 1- *Folkland* terimi kendi içinde oldukça sade ve anlam doludur. *Folkland*, daha küçük gruplara, özel kişilere veya krala ait olanın aksine bir bütün olarak halkın sahip olduğu toprakları belirtir. 2- Buna rağmen *folkland*’i, özel şahısların elinde bulursak, bu ancak onu kullandığı, mülkiyetin (sahipliğin) ise devlette veya halkta kaldığı anlamına gelebilir. 3- Terimin geçtiği üç belgeden biri olan Ealdorman Alfred’in vasiyeti, bir folkland, özel olarak tutulmuşsa, o zaman toprağı tutan kişinin ölümü üzerine devlete geri döneceğini gösteriyor. Mirasçıları bundan yararlanmak isterse yeni bir hibe gerekliydi. 4- Bede’nin bir mektubu *folkland*’den

² Edward, 2: “Also we have ordained of what he were worthy who denied justice to another, either in "boc-land" or in "folc-land" and that he should give him a term respecting the "folc-land" when he should do him justice before the reeve. But if he had no right either to the "boc-land" or to the "folc-land", that he who denied the right should be liable in 30 shillings, to the king; and for the second offence, the like; for the third offence, the king's 'oferhyrnes' that is 120 shillings, unless he previously desist”.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 5 Number 1 January 2024

bahsediyor gibi görünmekte çünkü açıkça devlete ait olan ve savaşçıların hizmetleri karşılığında alabilecekleri bir fon olarak kullanılan topraklardan bahseder. Bu mektubunda Bede, bu ulusal fonun müsrifçe elden çıkarılmasını kınamaktadır. 5- İngiltere’de *folkland*’in oynadığı rol, kıta uluslarının *fiscus*’u olan *beneficia*’nın askerlere dağıtıldığı kraliyet *demesne*’sinin oynadığı role paraleldir. İngiliz sisteminin bir özelliği kral ile devleti birbirinden ayırması ve bu büyük demesneyi halkın malı olarak görmesidir. 6- *Folkland*’in alienation yani hibe edilmesi mümkündü. Hükümetin bir eylemiyle yani ulusun temsilcileri olarak kralın ve *witan*’ın bir eylemiyle özel mülkiyete dönüştürülebilirdi. Anglo-Saxon tüzükleri, bu tür işlemlere tanıklık eden çok sayıda belge içermektedir. Bu tüzüklerde her ne kadar *folkland* terimi nadiren kullanılsa da *folkland*’in *bookland* de dönüştürülmesini içermektedirler.

Kemble bu doktrinlerin çoğunu onayladı ancak eski İngiliz kayıtları üzerine yaptığı geniş çalışma sırasında Allen’ın toprak mülkiyeti sınıflandırmasının, yasalar ve sözleşme tarafından sergilenen tüm kullanım süresi çeşitlerini yansıtamayacak kadar basit olduğu sonucuna vardı. Allen, *folkland* ve *bookland* arasındaki karşıtlığı sanki topraktaki tüm mülkiyet hakları, bu iki başlık altında ele alınabilirmiş gibi ele almıştı. Öte yandan Kemble, *shire*, *hundred*, *township* ve akraba toprakları şeklinde ele almıştır. Ayrıca Kemble, özel mülkiyet biçimlerinin tamamını ya da hemen hemen tamamını *bookland* başlığı altında toplamanın imkânsız olduğunu gördü. Tüm özel mülkiyetin bir dizi kesin ve özel hibe yoluyla ulusal mülkiyetten koparıldığına gerçekten inanabilir miyiz? Ülke yeni fethedildiğinde, bazı genel taksim ve bağış planının benimsendiğini kabul etmemiz gerekmez mi? Bireylerin mülkiyetinde olmakla birlikte ‘*book*’ adında oluşturulan tam mülkiyeti yöneten kurallardan maddi olarak farklı kurallar altında tutulan toprakların varlığına rastlamaktayız. Özgürce özelleştirme ve sahibi tarafından uygulanan *bookland* yanında, belirli bir ailenin erkeklerine miras kalan arazilerde bulunmaktadır. Kemble bu tür olay örgülerini tanımlamak için ‘*ethel*’ kavramını kullanmıştır. Böylece arazileri kullanım sürelerine göre sınıflandırması konuyu daha da karmaşık hale getirdi. *Folkland* ve *bookland* yanına iki toprak sınıfı daha ekledi. 1- *ethel*, 2- *bookland*, 3- *markland*, 4- *folkland* (*Lænland*’den bahsetmiyoruz çünkü *lænland* de sahip olan kişi başka birine ait olanı da alma hakkı vardır). Daha sonra Kemble, *ethel*’in *bookland* de dönüştürülmesine yönelik sürekli bir eğilim olduğunu varsaydı. Böylece Norman işgalinden önce *ethel*’in (ata toprakları) hemen hemen her arsası tüzük sayesinde *bookland* haline gelmişti (Kemble 1849: 306).

Konrad Maurer, *Kritische Ueberschau*’daki değerli makalesinde, Allen ve Kemble tarafından bu şekilde ileri sürülen teorinin lehinde beyanda bulundu; ancak sunabileceği bazı kısıtlamalar ve nitelikler vardı. Konrad’ın eleştirisi esas olarak teorinin son temsilcisi olan Kemble’a yönelikti. Kemble’ın terminolojisinin belirsizliğinde bir kusur buldu. Kemble’ın açıklamasında *lænland*, bir yandan *folkland* bir yandan *bookland* arasında gidip geliyor gibi görünmektedir. Eğer Kemble bu konuda herhangi bir kesin görüşe bağlanabiliyorsa bu bir

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 5 Number 1 January 2024

tüzüğün *bookland* ima etmesi, başka bir deyişle bu “*book*’un” varlığının kendisi olacağından yazılı bir araçla bir *laenland* (ödemek/imtiyazlı toprak/lordluk) yaratılamaz çünkü bu “*book*’un” varlığı onu *bookland* yapacaktır. Gerçek ayırım, mülkiyetin devredildiği durumlar ile saklı tutulduğu durumlar arasındadır. Bir *laen*’in oluşturulması yazılı bir belge ile gerçekleştirilebilir veya kanıtlanabilir ancak kiraya veren mülkiyet hakkını saklı tutar ve hibe veya kiracı yalnızca bağımlı bir hak elde eder. Sonra Kemble’ın *ethel* görüşü üzerinde benzer bir belirsizlik vardır. *Bookland*’in ayrı tutulmasını gerektiğini görüyor ancak yine de aralarında tutarlı bir ayırım sürdürüyor. Maurer katı bir hukuksal ayırım sürdürür. *Ethel*, genel hukukun tek tip kuralları altında tutulurken, *bookland* de onu yöneten kurallar, söz konusu belirli ‘*book*’ların’ değişen şartlarına göre, durumdan duruma değişiklik gösterebilir. Maurer, Kemble’ın ayrımlarına daha keskin bir yön vermenin ve bunlarda ima edilen hukuk teorisinin unsurlarını geliştirmenin yanı sıra İngiltere ve kıtasal fenomenler arasında bir karşılaştırma yaparak doktrine yeni bir bakış açısı sundu. İsveç’in *landsalnenningar*’ı, İngiliz folklandini gösterirken, İskandinav *odal* ve Almanca *handgemal* İngiliz *ethel*’ini açıklamak için kullanılabilir (Maurer 1853: 277-296).

1876’da Amerika’dan Avrupa’ya gelen dört araştırmacı “Anglo-Sakson Hukukunda Denemeler” (Essays in Anglo-Saxon Law) adlı eseri yayınlamak için araştırmaya yeni bir ivme kazandırdılar. Bunlardan ikisi, Lodge ve Laughlin, aynı soru etrafında düşüncelerini geliştirdiler. Ancak Lodge’nin makalesi özel bir önem taşımaktadır. Lodge’ne göre, Kemble ve Maurer tarafından önerilen imtiyaz sürelerinin sınıflandırılmasındaki zayıf nokta, onların özel mülkiyetin en eski ve tarihsel olarak en ilginç biçimini belirtmek için kullandıkları terim, İngiliz yasalarının hiçbir yerinde bulunmamıştır. Ne kanunlarda ne de tüzüklerde ‘*ethel*’ kavramı hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Bu reddedilemez gerçekle yola çıkan Lodge, *ethel*’i sınıflandırmadan çıkardı ve onun yerine “aile arazisini (family land)” koydu. İsimlendirmedeki bu değişiklik daha somut bir değişikliğin yolunu açtı. “Aile arazisi” terimiyle Lodge, iki tür özel mülkiyet arasındaki temel farkları vurguladı. Aile arazisi, gerçekten de bir bireyin elindeydi ancak onun üzerindeki egemenliği, bir şekilde temsilcisi olduğu aile lehine pek çok kısıtlamaya tabiydi (Adams ve ‘vd’ 1876:55,183).

Bu ailenin üyeleri, onun özgür bir tasarruf yetkisi elde etme yönündeki herhangi bir girişimine şiddetle karşı koyacaktır. *Bookland*, ilk olarak dindar bağışları için kilise tarafından düzenlendi. Tüzükler, bağışçının akrabalarının saldırılarına karşı güvence altına alınabilmeleri için kral ve *witan* tarafından sık sık onaylanırdı. Ancak tüm bunlara rağmen, dava kayıtları bu tür saldırıların sıklıkla yapıldığını ve başarılı bir şekilde yapıldığını kanıtlayan vakalarla doludur. Ama sonunda *Bookland*, aile toprağına karşı verdiği mücadeleyi kazandı. Alfred yasalarında, *bookland*, *maegth* veya akrabası dışında birine miras bırakmasını yasaklamıştır. Ancak bu özel yasama, aile toprağıının korunmasını sağlayan aynı ruhtan ilham almış olsa da gelişimin genel gidişatı bireycilikten yanaydı ve Normandiya fethinin arifesinde (Karaimamoğlu 2022: 113-124), özel bir mülkiyet biçimi olarak *bookland*, *maegth*’in hakları

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 5 Number 1 January 2024

zayıfladığı için hızla ortadan kayboluyordu (Lodge 1876:57; The Laws of King Alfred, mad. 41, Thorpe 2012: 89).

Lodge'un *ethel*'i ortadan kaldırmadaki *bookland* ile özel mülkiyetin daha eski biçimleri arasındaki karşıtlığı vurgulama konusundaki başarısına itiraz edilemez. Ancak "*ethel*" terimine belgelerde geçmediği gerekçesiyle itiraz ederken, eski İngiliz diline eşit derecede yabancı olan başka bir terimi yani 'aile arazisi' terimini ortaya koyması ilginçtir. Elinde tutanların bu "aile toprağına" ne dediklerini bize söyleyecek tek bir yasa ya da tüzük yoktur. Frederick Pollock, sistemdeki bu eksikliği fark etti ve bu boşluğu dolduracak bir terim için bir araştırma yaptı. Lodge'un kullandığı bir kelimeyi buldu. Ealdorman Alfred'in vasiyetinde '*erfe*' terimi, *bookland* ile zıt olarak okunabilecek bir bağlamda kullanıldı. Pollock, Lodge'un aile arazisi ve Kemble'in *ethel*'i yerine *yrfeland* veya *erfland*'ı kullanmayı önerdi. Ancak, *erfe*'nin çok genel bir anlamı varken ve tutarlı bir şekilde *bookland*'e karşı çıkamazken, *yrfeland* veya *erfland* için kesin bir bilgimiz yok (Lodge 1876: 76).

Bu kavram karmaşasından kurtulmanın tek bir yolu var. Kemble'in '*ethel*'inin', Lodge'un 'aile arazisi', Pollock'un '*yrfeland*'ını' için kullanılan terim aslında "*folkland*"dır. Bu terimin kullanıldığı durumlara bir örnek, Yaşlı Edward'ın (899-924) kanununda yer alır; "Also we have ordained of what he were worthy who denied Justice to another, either in 'bocland' or 'folc-land' and that he should give him a term respecting the 'folc-land' when he should do him Justice before the reeve. But if he had no right either to the 'boc-land' or to the 'folc-land', that he who denied the right should be liable in XXX shillings to the king; and for the second offence, the like: for the third offence, the king's 'oferhynes', that is, CXX shillings, unless he previously desist" (The Laws of King Yaşlı Edward, mad. 2, Thorpe 2012: 161)

Bu pasajı anlamak için, bir suçun cezalandırılmasında haksız olduğunu aklımızda tutmalıyız. Toprağına sahip olan adam, üzerinde daha iyi bir hakka sahip olan bir başkasının talebine yasal bir şekilde, dava yoluyla direnmiyor, o diğerinin 'hakkını reddettiği' için suçlu olmuştur. Ne araziye teslim ederek iddianın haklılığını kabul edecek, ne de hukuken bu iddiaya itiraz edecektir. Böyle bir durumda mağdur olan kişi, adaletin en büyük koruyucusu olarak krala başvurmak zorunda kalacak ve malikin, hakkı olmadığı ispatlanırsa, sahip olduğu malların yanı sıra krala para cezası da ödemek zorunda kalacaktır. Usulün gidişatı, ihtilafli arazi ister toprak ister *bookland* olsun, genel olarak hemen hemen aynıdır. Bununla birlikte, aralarında bir ayrım çizilir. *Folkland* söz konusu olduğunda, haklı davacı ilk olarak şerifin huzuruna çıkmalıdır. Bunu, *shire* mahkemesinden önce davacının gitmesi gereken ilk yer olduğunu varsayarsak yanlış olmayız. *Shire* mahkemesi, anlaşmazlığın *folkland* ile ilgili olması durumunda uygun olan mahkemedir. Öte yandan metin, anlaşmazlık *bookland* ile ilgiliyse, davacının şerife veya *shire* mahkemesine gitmeden doğrudan krala başvurabileceğini söylemektedir. Bu kısa yasanın anlamı bu şekildedir.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 5 Number 1 January 2024

Eski halk yasasında, *folkland*'e saldırılırsa, davacı bir halk mahkemesine (*folk-moot*) gitmelidir, ama eğer bu arazi *bookland* olarak tutulan imtiyazlı bir araziye o zaman doğrudan kralın mahkemesine gitmelidir, şeklinde belirtilmektedir. Anglo-Sakson hukukunun bildiği tek özel mülkiyet hakkı “*hero* (kahraman)” dur. Toprak sahibinin toprağı *bookland* değilse *folkland*'dir. İmtiyazlı toprakların yani *bookland*'in türev hakları hakkında hiçbir şey söylenmez. Bir yabancıнын B'nin A'dan kiraladığı (*læn*) araziye yani B'ye zor kullanırsa, zorlayana karşı dava açmanın kiralayan B'den ziyade mal sahibi A'ya ait olduğunu tahmin edebiliriz. Bir adamın *lænland* (kiralık toprağı) bir başkasının *bookland* veya *folkland* idi (Pollock ve Maitland 1895:66-69).

Öte yandan Edward yasasını kabul edenlerin teorilerinin nasıl yorumlanması gerektiği konusunda kesin bir şey yoktur. Onların görüşüne göre, *bookland*, bir tür araziye bireysel olarak sahip olma hakkıdır, diğer görüş ise, *ethel*, bir tür özel kiralık arazi *folkland* ve diğer bir görüşte *lænland*, kiralık araziden bahsetmektedir. O halde *bolcland* ve *folcland* sözcükleriyle önümüze konulan kullanım sürelerinin sınıflandırılmasının da iki kusur bulunmaktadır, ayrıntılı değiller ve farklı öğeleri koordine ederler. Bu itirazlardan biri, Allen'ı takip eden araştırmacılar tarafından öngörülmüştür. Bu yasa da onların *ethel*'lerini, aile toprakların (*family land*), *yrfeland*'lerini kapsayacak herhangi bir terimin çıkarılmasını kastediyorum. Kullanım süresi sisteminin zaman içinde maruz kaldığı değişikliklerden bahsederken bunu karşılamaya çalıştılar. En azından *ethel*'in erken yok oluşundan bahsederken bu yasaı kullanmayı düşünmüşlerdi. Daha onuncu yüzyılın başlarında, özel mülkiyete tabi olan tüm toprakların *bookland* olduğunu kabul etmeye hazır oldukları görülmektedir. Ancak böyle bir görüşün karşılaşacağı pek çok zorluk vardır. Her şeyden önce, *ethel* ya da aile toprağı dediğimiz *bookland* ile karşılaştırılabilecek bir mülkiyet hakkının varlığını var saymamızı haklı çıkaran başlıca materyallerin bize onuncu ve on birinci yüzyıllardan geldiğini fark etmeliyiz. Bu geç dönemden bize gelen kanıtları bir kenara bırakırsak, olasılıklardan buna benzer bir şey olması gerektiğini iddia etsek de *ethel* ya da aile toprağı olduğunu gösterecek hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Ve yine, aile mülklerinin korunmasına yönelik eğilimin, bazı fermanlarda bulunan 'zorunlu hükümler' diyebileceğimiz şeyleri dikte edecek kadar güçlü olduğu bir durumu anlamak bizim için çok zor olacaktır. Alfred'in kanununu 'katı yerleşim' lehine dikte etti ve aynı zamanda o kadar zayıftı ki, halk kanununun ailede *ethel*'i elinde tutmasını sağlayan eski kısıtlamalardan vazgeçti.

Brunner'in araştırmaları, sözde *ethel*'in 900 yılına kadar ortadan kaybolmuş veya *bookland*'e karışmış olamayacağını her zamankinden daha açık hale getirdi. Brunner, Anglo-Sakson “*book*” hakları bir insandan diğerine devretmeye muktedir bir senetten çok daha fazlası olduğunu göstermiştir. Bir ‘*book*’ verildikten sonra, toprağın tüm yabancılaşmaları, orijinal sözleşmeye, “*liber antiquusa*” geri döner. *Liberal antiquus* toprağı yönetir, nasıl miras kalacağını (*descend*) ve nasıl yabancılaştırılacağını (*alienated*) belirler. *Bookland* bir kez oluşturulduğunda onu oluşturan sözleşme maddelerine (*book*) o kadar bağlıdır ki, toprağın

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 5 Number 1 January 2024

mülkiyeti bir kişiden diğerine sadece bu *liber antiquus* ile ve herhangi yeni bir belge hazırlanmadan devredilebilir. Arazi ile ilgili mevzuatta *liber antiquus*'un, bu orijinal tapuya sahip olmanın çok büyük önemi vardır (İngiltere değişen arazi kullanımı hakkında bkz. Karaimamoğlu ve Gürsoy 2021: 181-188). Önemi şundandır ki, sadece hakların devri değil, *folkländ* ya da *ethel* arazilerden *bookland* araziler oluşturmasıdır. Bu durumda *ethel*'i (aile arazisini) *bookland*de çevrildiğine dair belgeleri bulmamız gerekiyordu ancak bu belgelere dair hiçbir iz bulamıyoruz. Brunner'in teorisi bir bakıma, Lodge'un ana argümanına bir ektir. Lodge aile arazisi (*ethel*) ile *bookland* arasındaki tam karşılıklı ısrar etti. Brunner de özgün yaratıcı bir sözleşme olan *liber antiquus* bu karşılığın simgesi olduğunu gösterdi. Yine de onuncu yüzyıldan önce bir şekilde *ethel*in, *bookland*de dönüştüğünü gösteren sayısız sözleşmelerden (*book*) hiçbir iz yoktur (Brunner 1906:4699).

Belirleyici bir argüman daha ekleyecek olursak, onuncu yüzyılda tüm aile topraklarının *bookland* haline geldiği varsayılmaktadır. Eğer böyleyse o zamanlar *book* (sözleşme) ile yabancılaştırılmış olmalıdır çünkü arazi "kaydedilmeden" (*booked*) *bookland* değildir. Brunner, tüzük yoluyla yapılan ilk transferin yeni bir *bookland* oluşturmanın yöntemi olduğunu söylemektedir. Ancak tersi doğrudur, arazi beratla devredilene kadar *bookland* değildir. Bu nedenle aile toprağının (*ethel*) ortadan kayboluşunu açıklamak için, bu değişikliğin kanunla yapıldığına dair hiçbir iz ve olasılık bulunmadığına göre, bir zamanlar aile toprağı olan tüm arazinin beratla devredildiğini varsaymalıyız.

Yaşlı Edward döneminde bunun olduğunu, tüm eski aile topraklarının en az bir kez yabancıların eline geçtiği iddia edilemez çünkü dokuzuncu yüzyılda böyle bir "serbest toprak" ticareti yoktu. Diğer yandan eğer onuncu yüzyılın ilk yıllarında herhangi bir *ethel* kaldıysa, Edward yasasını nasıl değerlendirmeliyiz? En eski özel mülkiyet türünü neden görmezden gelsin? Bu sorulara cevap olarak, en eski özel mülkiyet türü göz ardı edilmemişti, bizim bildiğimiz şekliyle '*ethel*', '*alod*' veya 'family land' adı verilmiyordu, o zaman kullanılan adıyla "*folk-land*" denilmekteydi. Bu terimin geçtiği ikinci pasaj *Ealdorman Alfred*'in dokuzuncu yüzyılın sonundan kalma vasiyetinde bulunur (Kemble 1839: 120; Earle 1888: 149). Topraklarını ve mallarını birkaç kişiye dağıtır. Birkaç *hide* yakın akrabalarına verilir ancak *bookland*'in çoğu karısına ve onun ölümünden sonra kızına verilir. Sonra da gayri meşru oğluna mirasının birazı verilir. Eğer meşru oğlu olsaydı mirasın büyük çoğunluğu ona kalacaktı. Gayri meşru oğluna üç *hide* arazi kalırken, dul eşi ve kızına yüz *hide* arazi kalmaktadır. Vasiyetin devamında 'Eğer kral ona (oğluna) bu *bookland*'e ek olarak *folkländ* de verirse, o zaman ona sahip olsun ve tadını çıkarsın; ama öyle değilse, (dul kadının) ona, ya Horsley'deki araziyi (on *hide*) ya da Longfield'daki araziyi (yedi *hide*) vermesine izin verin (Allen 1849: 139; Kemble 1849: 299; Schmid 1858: 576).

Şimdi elbette dikkat etmemiz gereken asıl nokta şu ki, vasiyet eden kişi *bookland* serbestçe tasarruf ederken, sadece oğlunun *folkländ* alması dileğini ifade edebilir; kralın buna

izin vereceğini umar. Söz konusu kelimelerin Allen'ın teorisinin temelinde yattığı söylenebilir. Genel olarak, toprak sahibinin halka ait belirli toprakları elinde tuttuğu anlamına geldiği anlaşılmıştır; bu topraklarda hiçbir miras hakkı olmadığını, sadece yaşam için bir mülk olduğunu; elinde tuttuğu kira kontratının ulusun temsilcisi olarak kral tarafından oğlu lehine yenilenmesini umduğunu ifade etti. Ancak bu, olası tek açıklama değildir. Oğlunun gayri meşru bir çocuk olması, daha önce de belirtildiği gibi, hiçbir şekilde olasılık dışı değildir.

Eğer öyleyse, babasından miras alma hakkı olmazdı ve babası, aile toprağını (*folkland*) ona bırakmazdı. Yine, oğlunun pozisyonunun şüpheli olması oldukça olasıdır. O, kilise tarafından kutsanmamış ama kanuna aykırı olmayan bir birliğin çocuğu olabilirdi. Onuncu yüzyılda meşruiyetle ilgili açık olan pek çok sorunun olduğuna ve eski halk hukukunun Katolik kilisesinin büyüyen içtihatlarıyla çelişiyor olması muhtemeldir. Böylece vasiyetçinin krala atıfta bulunmasını açıklayabiliriz. Kralın bu oğlunun *folkland*'i miras almasına karar vereceğini ummaktadır. Her halükârda, vasiyetçinin, kralın bu *folkland*'i oğluna teslim ettiğinden bahsettiği zaman, meseleyi kralın keyfi iradesine bırakmadığını gözlemleyebiliriz. Kabul edilen açıklamaya göre, ulusal *demesne*'nin yöneticileri olarak kral ve *witan*'ın *ager publicus*'tan bir bağış yapacağını umarken, önerdiğim açıklamaya göre, kralın ve *witan*'ın bazı hukuksal veya fiili meselelerde oğlunun lehine karar vermesini ummaktadır.

Şimdi bu belgeyi yorumlamanın iki görelî faydalarını inceleyelim. "*Lehtar*" mülkiyet kavramı, ölen kiracının varisi lehine sıklıkla veya genellikle yenilenen ömür boyu kullanım hakkı kavramı, kendi içinde hiçbir şekilde saçma olmadığı gibi, zamanın karakterine de uygun değildir. Ancak daha sonra yaygın olarak kullanılan bir terim vardı. Kiracı bir *læn* altında tutulmaktaydı ve arazi onun için *lænland*'dı. Ealdorman, "kral ona *bookland* de ek olarak *lænland*'i de verirse" deseydi, büyük bir zorluk olmazdı yine de o zaman bile oğluna bir *bookland* arazi vererek sadece bir *læn* kaybını telafi edecek bir düzenlemeyi merak edebilirdik. Ama bizim tüzüğümüz *folkland*'den söz ediyor ve bize şu soruyu soruyor: Ülke topraklarının bir *læn*'ine neden *læn*'den başka bir şey denilsin ki? Ortak teorisinin taraftarları, *lænland*'ın konumu konusunda farklı görüşler sundular. Kemble, rezerve edilmiş bir *læn*'in *lænland* mi yoksa *bookland* mi olduğunu tam olarak bilmezken, Maurer, bunun *bookland* olmadığını savunmaktadır. Lodge ise yazılı bir belge ile kiralanan arazinin *bookland* olduğunu düşünür (Kemble 1849: 305; Maurer 1853: 280; Lodge 1876: 159).

Tüm bu zorluklar, kabul edilen teorisinin başladığı sınıflandırmanın hatalı olmasından kaynaklanmaktadır. Edward yasasının öne sürdüğü basit ilkeyi benimsediğimiz anda yok olmaya başlarlar: *folkland*, eski halk hukuku tarafından yönetilen bir bireyin mülkiyetidir ve bu nedenle, onu bir aile mülkü olarak koruma eğiliminde olan kısıtlamalara tabidir; *bookland*, bir imtiyaz koşulları altında elde tutulan topraktır; *lænland*, sahibi kim olursa olsun, sahibiyile yapılan bir anlaşma kapsamında işgal edilen arazidir.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 5 Number 1 January 2024

Ealdorman'ın vasiyetinin diğer açıklaması Anglo-Sakson kullanım süreleri hakkında bildiğimiz her şeyle uyumlu görünüyor. Bu, vasiyetçilerin isteklerinin akrabaların çıkarlarıyla, belki de haklarıyla çatıştığı sayısız duruma uyar. Tıpkı vasiyetçilerin sürekli olarak "iradelerinin geçerli olması" için krala dua etmeleri ve bu amacı güvence altına almak için ona hediyeler vermeleri gibi, bu durumda ealdorman, aile mülkünü miras alma hakkı en iyi tabirle şüpheli olan bir oğluna vermeye çalışır ve bu amaçla krala seslenir. Bir an için belgede "folkland" kelimesinin geçmediğini, vasiyetçinin yalnızca, belirli *bookland*'e ek olarak, eğer kral izin verirse, oğlunun toprağa ya da böyle bir yere sahip olmasını istediğini varsayalım. O halde, bu vasiyeti diğer vasiyetlerle karşılaştırarak, bu vasiyetçinin (Kemble'in deyimiyle) gayri meşru oğlunun yararına bir kral ve *witan* fermanıyla *ethel*'ini *bookland*'e çevirmeye çalıştığını söylememiz gerekmez mi? Her halükârda, bu şekilde ele alınan toprağın zorunlu olarak halka ait olması gerektiği aklımıza gelmezdi. Ama folkland kelimesi kullanılıyor ve Allen'in teorisi lehine ele alınabilecek tek argüman, bu kelimenin anlamı hakkında etimolojik bir argümandır. Bu argüman tamamen inandırıcı mı? Bu bileşik kelimenin "*folk*", sanki bir sahiplik tamlamasıymış gibi davranmak zorunda mıyız? *Folkland*, halkın sahibi olduğu arazi olması gerekiyorsa, *bookland* de *book*'un sahibi olduğu arazi olması gerekmez mi? '*Folk*' eki alan başka kelimelere de bakabiliriz. Örneğin *folcfrig*'i buluruz; bu, halkın özgür insanı anlamına gelmez, halk hukuku tarafından özgür olan, genel hukuka (*common law*) göre özgür olan adam anlamına gelir. Yani *folkland* halkın sahip olduğu toprak anlamına gelmez. *Bookland*, *bookright* tarafından tutulan arazidir; *folkland*, *folkright* tarafından tutulan arazidir. *Folkland*, araştırmacıların *ethel*, *alod*, aile arazisi (*family land*) ve *yrfeland* dediği şeydir; eski örf ve âdet hukukuna (*common law*) göre elde tutulan topraktır, araziye ailelerde tutan yasadır; bunun aksine bir *bookland*, imtiyazla tutulan, Roma emsallerine göre modellenen, dini yaptırımlarla donanmış ve özgür yabancılaşma bireysellik yaratan, *folkland* ile zıtlık oluşturan arazidir. Kısacası, *folkland* aslında aile toprağıdır ve onun üzerinde herkesin hakkı vardır, *bookland* ise bireysel arazi, imtiyazlı özel mülktür (Rectitudines Singularum Personarum 1842: 180)

Folkland'le ilgili üçüncü belge 858 yılına ait bir fermanıdır. Bu fermanla kral Æthelbirht, *witan*'ın rızasıyla, Marsham'daki bir toprak parçası karşılığında topraklarının bir kısmını, yani Washingwell'deki beş hideni, thegn Wullaf'a verir. Washingwell'deki toprakların batıda Wighelm ve Wulflaf'ın elindeki toprakların "kralın *folkland*'i" olarak sınırlandırıldığı söylendi. Bu fermanın arkasında bir el yazması not bulunmaktadır. Notta şöyle yazar; "bu ifade bize kralın Marsham'da takas yoluyla aldığı toprakları *folkland* de dönüştürdüğünü göstermektedir". Marsham'daki arazinin Wullaf'ın elinde *bookland* olduğu sonucunu çıkarabiliriz (Kemble 1839: 64; Earle 1888: 125).

Burada üç noktaya dikkat etmeliyiz, 1- kral da herkes gibi *folkland*'i elinde tutabilir, 2- onun *folkland*'i diğer insanlara kiralanabilir, 3- Wullaf ile yapılan bu anlaşma *witan*'ın açık rızası ile gerçekleştirilmiştir. Bu üç önemli noktadan ilk ikisi, *folkland*'le ilgili ortaya attığımız

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 5 Number 1 January 2024

teoriyle ilgili bir çelişki göstermemektedir. Kralın mülkiyeti olduğundan ve kanunlarca pek çok açıdan özel bir kişi olarak muamele gördüğünden onun örf ve âdet hukuku (*common law*) kapsamında tutulan aile mülklerine sahip olduğunu ve şu ya da bu nedenle bunları arttırmayı pekâlâ istemiş olabilir. Kral Alfred'in vasiyeti, bir Anglo-Sakson kralının, toprakları kendi ailesine ait tutan kısıtlamayı pekâlâ sürdürmeyi isteyebileceğini gösterir. Allen'in takipçileri, kral ailesinin, herhangi bir *bookland* dışında ethel kurallarına göre yönetilen mülklere sahip olması gerektiği konusunda hem fikirdir. Ethelwulf'un bir kiliseye yirmi *hide* verebilmesi için kendisine yaptığı bağışın (874) *ethel*'in veya aile arazisinin *bookland*e dönüştürmesine bir örnek olabilir. Öte yandan Allen'in *folkland* yorumu, eğer bunu Wulflaf ve Wighelm'in, kralın işgal ederek *folkland*'e dönüştürdüğünü söylersek ortaya ilginç sonuçlar çıkmaktadır. *Folkland* topraklarının bir kısmının krala verildiğini ve kralın da bunu başkalarına devrettiğini varsaymamız gerekmektedir. Kralın kendi halkından bir *laen* gibi bir şeye sahip olduğu fikrini tamamen kabul edilemez olduğunu söyleyemeyiz ancak bunun dokuzuncu yüzyılda ortaya atıldığına dair daha fazla kanıt sunulmalıdır. Üçüncü nokta, kral ile *thegn* arasındaki bu anlaşma *witan* tarafından verilen onay, bazı demokratik açıklamalara yol açmıştır. *Folkland*'i, ulusun temsilcisi olarak *witan*ın özel koruması altında olduğu ve kralın onu kendi isteği ve keyfine göre kullanmayacağı düşünülmüştür.

Her hâlükârda kral, Anglo-Sakson yasasının güçlü olduğu dönemlerde *folkland*'i *bookland*'e dönüştürürken *witenagemot* (*witan*/ danışma kurulu) ile uyum içinde hareket etmek zorundaydı. Ancak kralın Washingwell'de dağıttığı arazinin Allen'in dediği anlamda *folkland* (yani halkın ortak arazisi) olduğuna dair hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Kral burasının kendi arazisi olduğunu söylemektedir. Ancak burada yapılması gereken asıl eleştiri, İngiltere'deki durumun Allen ve takipçilerinin sandıklarından daha demokratik olmasıdır. *Witan*, kralın herhangi bir *ager publicus*'la (kamu arazisi) işi olmadığı zamanlarda bile kralın armağanlarından pay alırdı (Kemble 1839: civ-cvi). *Witan*'ın gücü Anglo-Sakson tarihinde çok dikkat çekici bir özelliktir. Onların müdahalesi sadece *folkland*den *bookland*e çevrilirken değildir. Vasiyetnamelerin, satışların ve takasların onaylanmasında kralın yanında yer alırlar. Hatta bazı durumlarda kral tarafından yapılan bağışları geçersiz kılmışlardır. Ancak bunların hiçbirinde toprağın *folkland* olarak adlandırıldığına veya böyle düşünüldüğüne dair bir kelime bulunmamaktadır. Bu kanıtlar ışığında şunu söyleyebiliriz ki daha sonraki günlerin *terra Regis* gibi kıta halkının *fiscus*u gibi kraliyet topraklarının da devlet amaçları için kullanılacak bir fon olarak görüldüğü sonucuna işaret ediyor.

Witan kralı gözetliyor, sanki ayrı bir *ager publicus* olarak ayrılmış gibi değil, kral ve ulus, hükümetin tüm meselelerinde ve yalnızca kralı destekliyorsa devleti de desteklemesi gereken kraliyet meclisinin yönetiminde ayrılmaz bir şekilde birleştiği için. Bu açıklamalarda, otoritelerde *folkland* açıkça isimlendirilmemekle birlikte ondan bahseden pasajların incelenmesine bir geçiş görevi görebilir. Bede'nin York başpiskoposu Egbert'e yazdığı mektup bu bağlamda çok şey ifade etmektedir. Yazar ne askeri ne de dini amaçlar için toprak

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 5 Number 1 January 2024

kalmadığını şikâyet eder çünkü layık olmayan meslekten olmayan kişilerin manastır kurma bahanesiyle krallardan büyük bağışlar almaktadırlar. Böylece devleti ve kiliseyi mahvediyorlar. Bede, Egbert'e bu cömert bağışlara karşı çıkmasını, kral emretmesine rağmen bu manastırlara haç koymayı reddetmesini ve hatta özelleştirilen bölgelerin geriye dönük olarak yeniden başlatılması konusunda ısrar etmesi için yalvarır. Sözleşmeler iptal edilsin ve daha değerli alıcılara yer açılsın (Bede: 305-309).

Bu mektubu kullananlar, güçlü savaşçılara duyulan ihtiyaçtan bahseden birkaç satıra vurgu yaptılar. Ancak bu bağışın geçici ya da şarta bağlı bir bağış olduğunu gösteren hiçbir şey yoktur. Buna paralel olarak piskoposlukların bağışlarının daimî ve mutlak bir bağış olmadığını gösteren bir şey de yoktur. Son olarak Bede *folkland* veya halkın arazisi gibi bir kelime kullanmamıştır. Eğer bahsettiği toprak Northumbrialıların kraliyet *fiscus*'u (kralın kendi toprağı) ise kullandığı her kelimenin geniş bir anlamı vardır. Bede'nin mektubunun liberal bilgeliği dikkat çekicidir özellikle onun bir din adamı olduğu düşünüldüğünde. Ancak onun folklandden mi yoksa kralın toprağından mı bahsettiği de aynı derecede dikkate değerdir.

Burada tartışılan konu, erken orta çağ boyunca oldukça geneldi ve bunları anlamak için kraliyet meclisinden farklı bir belgeye ya da bilge bir adamın onları kınamasına ihtiyacımız yok. Bu pre-feodal devletlerin özelliklerinden biri de ana desteklerini *fiscus*'u topraklarında bulma zorunluluğuydu. Hükümetin ağır yüklerini karşılamak için çok az vergilendirme vardı ve bu nedenle her Avrupa devletinin tüm tarihi, büyük ölçüde krallar tarafından yapılan toprak bağışlarının tarihiydi. Erken orta çağ insanları için kralın topraklarının nasıl kullanılması gerektiği önemli bir sorundu. Bu topraklar dağıldıkça feodalizm devreye giriyordu. Kralın toprakları dağıldıkça siyasi doku bozulmaktaydı. Bizans imparatorluğunda bile Bede'nin anlattığına benzer bir sürecin izlerini bulabiliriz (Bede: 221).

Ethelwulf'un kendisine yaptığı bağıştan yukarıda bahsetmiştik. Her halükârda ilginç bir durumdur. Açık olan bir şey var ki kral, tapu veya vasiyet yoluyla dini kullanımlar için verebileceği bir toprağına sahip olmak istiyor, normal şartlarda kral kendisine ait olan '*ethel*'i' witanın onayıyla *bookland*'e çevirmekteydi. Ancak burada daha önce halkının olan araziye kendisine veriyor (Kemble 1839: 28; Earle 1888: 119). Bu durum Offa'ya ait olduğu düşünülen bir sözleşmeyi de tartışmaya açmıştır. Kral, İsa'nın kendisine bahsettiği bazı toprakları, ormanları, çayırları ve suları *sieut olim habuerunt counties et principes Cantiae* (Cantia'nın ilçelerini ve prenslerini) ile piskoposa verdiği söylemektedir. Görünüşe göre bu topraklar bir zamanlar *thegn*'lerin veya *ealdormen*'lerin ellerindeydi. Şu ya da bu unvanla belki de miras yoluyla kralın eline geçti. Şimdi onları başkalarına veriyor ve bağışı yukarıda adı geçen *thegn*'lerin veya *ealdormen*'lerin elindeyken onlara eklenen tüm avantajlar ve eklentilerle birlikte, yeni bağışçıda bu haklardan faydalanabilecekti. Belgede, halkın toprağına dair bir şey bulunmamaktadır (Kemble 1839:135; Earle 1888: 334).

Son olarak kral Æthelred'in Dumbleton'daki manorunu bir *thegn*'e bağışladığını belirten bir ferman var ve bu bize *praedictum rus in communit terra sition est* olduğunu söylüyor (Kemble 1839: 290). Bu ifade *ager publicus* olarak ele alınmıştır. Kral 'ortak toprağın' bir kısmını bağışlıyor bu halk toprağı, folkland anlamına gelmelidir, şeklindeki çıkarım doğru olamaz. *Communis terra* terimi birçok anlama gelebilecek bir terimdir ve bunu açıklayabilecek bir bağlamda ortaya çıkıyor; "ve ortak arazide bulunan söz konusu mülkün olağan üçü dışında her türlü dünyevi yükten arınmış olmasına izin verin". Kral şimdiye kadar ortak yani imtiyazsız olan topraklara düşen yükümlülüklerle tabi olan anlaşmanın bir kısmına dokunulmazlık vermiyor olabilir mi? Ya da yine kralın verdiği iki *manor* Dumbleton'un "ortak tarlalarında" dağılmış olamaz mı? Bu da "*Intermixed* (karışık) toprakların" karmaşık sınırlarına ilişkin bir açıklama olabilir mi? Bunlar ve daha birçok açıklama mümkündür. Kesin olan bir şey var, o da bu toprakların önceki sahiplerinin bir suç nedeniyle bu toprakları kaybettikleri ve krala geri verdikleridir. Her halükârda böyle bir belge üzerinde ulusal toprak teorisinin inşa edilemeyeceği kabul edilecektir. Sağduyu ve sağlam yöntem bu belirsiz durumda öncelikle "*folkland*" kelimesinin açıkça geçtiği pasajda sahip olduğu anlamı belirledikten sonra ilgilenmemizi gerektirir (Thorpe 1842: 444).

Sonuç

Bu çalışmada Anglo-Sakson toprak hukukuna ilişkin genel bir açıklama yapma girişiminde bulunulmadığı anlaşılacaktır. Özellikle *folkland* ve *bookland* tabi oldukları vergiler ve diğer yükümlülükler bir kenara bırakılmıştır. Kraliyet topraklarına ilişkin eksiksiz bir teori oluşturulmamış veya krallığa ilhak edilen toprakların, kralın iradesine girecek veya tüm oğullarına kalacak topraklardan ne şekilde farklı olduğuyla ilgili bir karar verilmeye de çalışılmamıştır.

Burada sadece "*folkland*" anlamı konusunda genel kabul edilen görüşün yanlış olduğu ve bunun neden yanlış olduğu konusu üzerine bir tartışmadır. Yani Folkland ile ilgili genel kabul edilen görüşün neden yanlış olduğu hakkındaki nedenler üzerinden yapılan bir çalışmadır. Bu nedenleri özet halinde toparladığımızda ortaya çıkan sonuç şöyledir; ilk olarak, Yaşlı Edward'ın kanunu, toprak mülkiyetiyle ilgili tüm anlaşmazlıkları iki başlık altında toplar. Bunlar *folkland* ve *bookland* ile ilgili içeriklerdir. Tarihçilerin '*ethel*' ve 'aile toprağı (family land)' gibi terimlerle işaret ettiği bu haklar sınıfı hakkında, Edward'ın kanununda tek kelime söylenmiyor. İkincisi, Onuncu yüzyılın başında bu aile topraklarının ortadan kaybolduğuna ya da onunla *bookland* arasındaki ayrımın ortadan kalktığına inanmak güçtür çünkü akrabaların iddiaları daha sonraki dönemlerde de sürekli olarak ileri sürülmektedir. Yine bu zamana kadar aile topraklarının her birinin veya hemen hemen her parçasının *bookland* konusu haline getirilmiş olması ve yine de arazi rezerve edilene kadar *bookland* olmaması son derece olasılık dışıdır. Üçüncüsü, Ealdorman Alfred'in vasiyeti, belirli bir durumda kral ve *witan* buna karar vermedikçe bir adamın *folkland*'inin onun belirli bir oğluna

büyük olasılıkla gayri meşru bir oğluna kalamayacağını gösteriyor. Bu kesinlikle bir kişinin *folkland*'i elinde tutması halinde kral ve *witan* karar vermedikçe bu *folkland*'in onun ölümü üzerine mirasçılara geçmeyeceği yönündeki genel önermeyi kanıtlamaz veya kanıtlama eğiliminde değildir. Dördüncüsü, Æthelbirht ile Wullaf arasındaki takas kralın kendisine ait olarak tanımladığı araziye verdiğini ve karşılığında *folkland*'e dönüştürdüğü araziye aldığını gösteriyor. Kralın elde ettiği şeyleri ulusuna hediye etmek kadar aile mülkünün bir parçası haline getirdiğini varsaymakta doğaldır. Beşincisi, Bede'nin Egbert'e yazdığı mektupta *folkland*'den söz edilmiyor. Tüm Avrupa'da yaygın olan toprakların kötü kullanımından bahsediyor. Bede kesinlikle kraliyet *demesne*'sinin (mülkünün) devletin ve kilisenin iyiliği için değerli amaçlarla kullanılması gerektiğini savunuyor. Ama kralın topraklarından farklı *ager publicus* hakkında bir şey söylemiyor. Altıncısı, Allen'in zamanından beri pek çok tarihçi Anglo-Sakson topraklarının kullanım süreleri konusunu araştırmaktadır. Araştırmaların ana sonucu, aile mülklerinin ortak hukuk kapsamındaki eski kullanım hakkı halk hakkı (*folkright*) ve ayrıcalığın yarattığı yeni kullanım hakkı arasındaki zıtlığı keskin bir şekilde ortaya çıkarmak oldu. Allen'in dogmasını korudular, *Folkland ager publicus* olmalıdır ama bunu genel şemalarına uyduramadılar ve sistemlerini karıştırdılar. Bu dogmayı reddedersek ve Spelman'ın şu görüşünü kabul edersek tüm karmaşıklık ortadan kalkacaktır. *Folkland*, halkın, ortak hukukun (Anglo-Sakson örf ve âdet hukuku) sahip olduğu ve imtiyazın olmadığı topraklardır.

Bu doğrultuda düşündüğümüzde, Anglo-Sakson tarihinin en karmaşık konularından birini netliğe kavuşturmuş oluruz. *Bookland* kavramı ilk kez belirgin bir tanıma sahip olur. *Bookland* ayrıcalıkları aslında Katolik Kilisesinin dini uygulamaları sonucu ortaya çıkan bir uygulamadır. Bu uygulama Anglo-Saksonların örf ve âdet yasalarında (*common laws*) bulunmamaktadır. Kilise, Anglo-Sakson topraklarında etkili olmaya başladıktan sonra ortaya çıkan imtiyazlı toprakları tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. *Folkland*, *bookland*'in karşıtıdır çünkü *folkland* Anglo-Sakson örf ve âdet yasalarında var olan ve yazılı bir anlaşmaya dayanmayan topraktır. Bu durumda *bookright*, *folkright* zıttıdır çünkü *folkright*, halkın ortak kullanım hakkı varken *bookright* bireysel kullanım hakkı mevcuttur ve kişi öldükten sonra çocuklarına miras kalabilmektedir. Böylece 'ethel' ortadan kalktığı sorusunun da cevabı bulundu. *Ethel* yani *folkland* Norman fethine kadar varlığını sürdürür. Domesday araştırmacılarının İtirafçı Edward zamanında toprak sahibi olduğunu düşündükleri bütün adamların, *liberi homines*'elerin (özgür adamların), *allodiarii* sahibi olduklarına kimse inanmıyordu. O zaman bile *bookright*'a sahip olma hakkı *thegn*'lerindi. Bu daha mütevazı toprak sahipleri, imtiyazsız *folkright* 'ları ellerinde tutuyorlardı. Yani *folkland* sahipleriydi.

Kaynakça

Birincil Kaynaklar

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 5 Number 1 January 2024

Bede. *Ecclesiastical History of the English People*. Elektronik Veri Dağıtım Sistemi. <https://sourcebooks.fordham.edu/> (Erişim Tarihi: 30.08.2023).

Kemble, Johannis M.1839. *Codex Diplomaticus*. Londra: Sumptibus Societatis.

Rectitudines Singularum Personarum. 1842. Edit. Heinrich Leo. Halle: Eduard Anton.

Thorpe, Benjamin. 2012. *Ancient Laws and Institutes of England*. C.1. Cambridge: Cambridge University Press.

-----1842. *Codex Exoniensis*. Londra: Pub. For the Society of antiquaries of London.

Araştırma Eserler

Adams, Henry H., Lodge, Carot, Young, Ernest, Laughlin, J. Laurence. 1876. *Essays in Anglo-Saxon Law*. Boston: Little, Brown and Company.

Allen, John.1849. *Rise and Growth The Royal Prerogative in England*. Londra: Longman, Brown, Green and Longmans.

Brunner, Heinrich.1892. *Zur Rechtsgeschichte des röm. U. Germ. Urkunde*. Leipzig.

-----1906. *Deutsche Rechtsgeschichte*. Leipzig: Duncker. C. I.

Earle, John.1888. *A hand-book to the land charters and other Saxon Documents*. Oxford: The Clarendon Press.

Elton, Charles Isaac.1867. *Tenures of Kent*. Cambridge: Parker and Co.

Freeman, Edward Augustus.1867. *Norman Conquest of England*. Oxford: Clarendon Press.

Gneist, Rudolph.1889. *History English Constitution*. Londra: W. Clowes & Sons.

Green, John Richard.1878. *History of English People*. New York: Harper.

Hallam, Henry.1848. *Supplemental Notes to the View of The State of Europe During Middle Ages*. Londra: John Murray.

Karaimamoğlu, Tolgahan ve Gürsoy, Sultan.2021. “İngiltere’nin Yün İmparatorluğuna Dönüşme Süreci: III. Edward’ın Yün Politikası”, *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*: 181-188.

Karaimamoğlu, Tolgahan.2022. “Norman Fethi’nden Magna Carta’ya: İngiltere’de Kralların Ölümünün Siyasi Sonuçları”. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 20 (3):113-124.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 5 Number 1 January 2024

Kemble, John Mitchell.1849. *The Saxons in England*. Londra: Longman, Brown, Green and Longmans.

Kovalevsky. 1888. *Law Quarterly Review*. V. 273.

Maurer, Kondrad.1853. “Ueber die isländischen Gesetze und deren Ausgaben”, *Kritische Ueberschau der deutschen Gesetzgebung und Rechtswissenschaft* 1: 277-296.

Pollock, Frederic and Maitland, F. William.1898. *The History of English Law*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pollock, Frederick and Maitland, F. William.1895. *The History of English Law*. C. I. Cambridge: Cambridge University Press.

Pollock, Frederick. 1883. *The Land Laws*. Oxford: Macmillan.

Schmid, Reinhold.1858. *Die Gesetze der Angelsachsen*. Leipzig: Brodhans.

Scröder, Richard.1922. *Lehrbuch der deutschen Rechtsgeschichte*. Berlin: Vereinigung wissenschaftlicher Verleger; W. de Gruyter.

Sohm, Rudolph.1911. *Reichs und Gerichtsverfassung*. Leipzig: Velag von Duncker & Humblot.

Stubbs, William.1896. *Constitutional History of England*. Oxford: At The Clarendon Press.

Waitz, George.1878. *Deutsche Verfassung Geschichte*. Kiel: Ernst Homann.